

«ERIVANGATE»: JEOPOLİTİK SONUÇLAR

Her geçen yıl dünyada yasal silah pazarı gittikçe büyümektedir. Tünya Silah Ticareti Analizi Merkezi (<http://www.armstrade.org/>) verilerine göre 2002-2009 yılında dünyadaki savunma giderleri \$769,847 milyardan \$1335,524 milyara yani iki kat yükselmiştir. Bilindiği üzere kanuni alım satımların arka planında her zaman savunma sanayi ürünlerinin, genelde yolsuzluk ve zayıf denetimle birlikte yasa dışı yollarla meydana gelen satışı söz konusudur. Yasa dışı pazar son derece ucuz olup sadece aşırı örgütler için değil, orta ve küçük çaplı kanuni savunma sanayiye ithalatı imkanlarına sahip, kendi silah potansiyelini daha ucuz yollarla tamamlamak isteyen devletler açısından da önemlidir. Bu devletlerden biri de Ermenistan'dır. Ermenistan çoğu zaman Ukrayna, Moldova ve diğer devletlerden tamir edilmiş silahları ithal etmektedir¹.

Bu tür yasa dışı, aynı zamanda büyük çaplı faaliyetlerden biri Karabağ çatışmasında dengeleri etkileyen bir boyutta olup 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir. 1993 yılından 1996 yılına dek Ermeni yönetimiyle bazı üst düzey Rus generallerinin yasa dışı yollarla vardıkları 1 milyar dolarlık silah anlaşması sayesinde Ermenistan'ın askeri gücü bir hayli kuvvetlenmiştir. Bu olayda Rus askerinin şerefini gerçek vatansever bir kişiliğe sahip General Lev Rohlin kurtarmıştır. Kendi yürüttüğü parlamento araştırmaları sonucunda 1997 yılında bu anlaşmanın yasa dışı olduğunu ve yolsuzluk karakterli olduğunu ifşa etmiştir. Karabağ görüşmelerini olumsuz etkileyen bu olayın ortaya çıkışı ve sonuçlarını anlamaya çalışalım.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya, askeri üslerinin bir çoğundan hatta Sovyetler Birliği sınırları dışındaki stratejik öneme sahip üslerden kurtulmaya çalışıyordu. Rusya'nın "sınırlı birliklerine" paralel olarak yeni BDT ülkeleri sınırları içinde, etnik ve toprak sorunlarının yaşandığı bölgelerde de askeri birlikler oluşuyordu. Bu bölgelere resmi silah satışı durdurulmuştur. Fakat hiç kimseye sır değildir ki bu tür "sıcak bölgeler" değişik tür ve menşeli silahlarla doldurulmuştur. Bu dönemde post Sovyet ülkeleri arasında Rusya'dan ağır zırhlı araçlar ve topları hiçbir ücret ödemedi alan, adeta "batmaz bir gemi"ye dönüşmüş tek ülke Ermenistan idi. Bu durum siyasi karışıklığa neden olurken Karabağ sorunun çözümünü de on yıllar boyunca geciktirmiştir.

1. Skandal anlaşma aracılıklar olmaksızın yapılamadı // "Nezavisimaya gazeta", http://www.ng.ru/cis/2011-09-23/1_armenia.html

*General Lev Rokhlin Ermenistan'a giden Rus silahlarının sayısını açıkça belirtmişti.
2 Temmuz 1998 yılında kendi evinde öldürüldü*

Görünürde Rusya'nın stratejik partner seçimi bir sempati sonucu yapılmış tercih olarak görülmektedir. Mahiyeti itibari ile bu Kafkasya'nın bu cumhuriyeti Moskova açısından "İslam denizinde" dokunulmaz bir ileri karakol statüsünü korumuştur. Sovyetler Birliği döneminde bile ekonominin silahlanması seviyesine göre Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti RSFSR, Ukrayna ve Belarus'tan sonra dördüncü yere sahipti. Bağımsızlığına kavuştuktan sonra silahlanma düzeyi önceki seviyede kalmıştır. Günümüzde durgun bir karaktere sahip Ermenistan ulusal sanayisinde silahlanma "görevini" **Rusya Federasyonu üstlenmiştir. Moskova için askeri işbirliğinin sade bir amacı vardır: Neyin pahasına olursa olsun kendi etkinliğini koruyup sağlamak, aynı zamanda ılımlı bir partner olan Ermenistan sayesinde tavizde bulunmayan komşular üzerinde bir baskı aracı oluşturmak.**

İki ülkenin işbirliği 1991 olayından derhal sonra başlamıştır. Başlangıçta farklı Ermeni gerilla birliklerinin yanı sıra Sovyetler Birliğinin eski yedinci ordusu Erme-

nistan'ın kara kuvvetlerini oluşturuyordu: Bu ordunun üç divisionundan (tugay) ikisi Ermenistan hükümetinin kontrolüne geçmiştir. Daha sonra Sovyetler Birliği'nin silahlı kuvvetlerinin dağıtımında Ermenistan Cumhuriyeti 1992 tarihli Taşkent Kolektif Güvenlik Anlaşması gereği kendi payına düşen silahları almıştır: 180 adet T-72 tankı, 180 adet BMP (piyadelerin zırhlı aracı), 60 adet BTR-60 ve BTR-70, 25 adet BRM-1K, 130 top ve roketatar birkaç on adet "Osa", "Strela", "İgla" ve "Şilka" hava savunma sistemleri. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun birçok ülkelerinde

olduğu gibi Rusya'da subay hazırlığı sorununu üzerine aldı: Ermeni subaylar Rusya askeri okulları ve akademilerinde eğitim alacaklardır. Sonuçta uluslar arası uzmanların değerlendirmelerine göre artık 1994 yılında Ermeni silahlı kuvvetleri Güney Kafkasya'nın askeri hazırlık açısından en gelişmiş ordusuydu.

Askeri gücün bu şekilde geliştirilmeye çalıştırılması sadece Sovyetler Birliği'nin zengin mirasıyla açıklanamazdı. 1992 yılında silah satışı ile ilgili gizli kanallar konusunu ilk kez Rusya Devlet Başkan Yardımcısı Aleksandır

Rutskoy gündeme getirmiştir. Onun değerlendirmelerine göre yasadışı yoldan Ermenistan'a verilen silah miktarı yasal yolla yapılan satışlardan iki kat daha fazlaydı. Fakat Güney Kafkasya'nın en gergin bölgesine yapılan silah tedarikinin boyutu çok daha geç tarihte ortaya çıkmıştır.

İlk kez suç unsuru teşkil eden silah satışıyla ilgili konuyu Rusya Hükümetinin BDT'den sorumlu Bakanı Amangeldi Tulayev tarafından gündeme getirilmiştir. Nihai açıklamayı ise Rusya Federasyonu Devlet Duması Savunma Komitesi Başkanı General Lev Rohlin tarafından yapılmıştır. 2 Nisan 1997 yılında komite Ermenistan'a satılan yasadışı Rus silahları ile ilgili raporunu açıklamıştır².

Rapora göre sadece 1994-1996 yıllarında Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı her türlü uluslararası anlaşmayı ihlal ederek Ermenistan'a 271 milyar Ruble değerinde silah hibe etmiştir. Söz konusu rakam 1996 yılı bütçesinde silah alımı için ayrılmış ödeneğin %50'sini oluşturuyordu. Yani bununla ülkenin savunma sanayi işletmelerine yarım yıl boyunca çalışma olanağı sağlanabilecektir.

Hibe edilmiş silahlar böyle küçük bir ordunun donatılması için yeterliydi. Rohlin'in başkanlığındaki komisyonun verilerine göre Erivan'a 9.5 binden fazla roket ve top silahları, 600 vagon mermi, 72 adet zırhlı muharebe aracı gönderilmiştir³. Şunu söylemek yeterlidir ki yasa dışı bu işlem sonucunda AN-124 (Ruslan) ve İL-76 ağır kargo uçaklarıyla 139 uçuş yapılmıştır. 1998 fiyatlarıyla bu uçuşların kira bedeli 7.950 milyon Ruble idi. Hatta en yakın tehlike bile bu uçuşları durduramazdı: Son silah sevkiyatı tarihi 27 Ekim 1996 yılı olarak geçmektedir.

Savunma Bakanlığı uzmanları tarafından yapılan incelemeler sonucunda parlamento komisyonunun tahkikat sonuçları tamamen doğrulanmıştır. **Rusya'nın Ermenistan'a yaptığı silah tedarikinin ekseriyeti her hangi bir iki taraflı anlaşma olmadan, yani yasa dışı yolla yapılmıştır. Rohlin'in açıkladığı veriler resmi**

2. Soruşturma belgeleri ve Rohlin'in hayatına dair bilgilere "Lev Rohlin: Generalın Yaşam ve Ölümü" kitabından ulaşabilirsiniz: (<http://lib.rus.ec/b/159058/read>)
3. "1993-1996 yıllarında Güney Kafkasya'daki Rusya ordu birliklerinin Ermenistan'a devrettiği silahlar ve mühimmat" raporuna bakınız.

olarak dönemin RF Savunma Bakanı İgor Rodionov tarafından da doğrulanmıştır. Fakat bu olayla ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Rusya basını derhal “Erivangate” olayını “vaftiz etmiştir”. Acil oluşturulan hükümetler arası komisyon zamanla olayı sulandırdı. Savunma sanayi ve yüksek askeri düzeydeki yolsuzlukla ilgili birçok skandalları ifşa eden General Rohlin ise birkaç yıl sonra öldürüldü ve silah tedarikiyle ilgili yürütülen soruşturma da sona erdirildi. Yasa dışı silah ticaretine neredeyse eski bakan yardımcısı Pavel Graçev dahil, Savunma Bakanlığının tüm üst düzey yetkilileri karışmıştır. **RF Askeri Hava Kuvvetleri Komutanlığı “Ruslan” uçaklarının gerçekleştirdiği 31 uçuşun “İl-76”ların gerçekleştirdiği 13 uçuşun ücretini ödememiştir. Uçuş bedellerinin toplamı 2.847 milyon Ruble idi.** Bunun karşılığında Ermeni taraf, Askeri Hava Kuvvetlerine yakın bir şirketin hesabına 70 milyon Ruble aktarmıştır.

Rohlin’in sonuçları ayrı ayrı şahısların büyük güçlerin jeopolitik çıkarlarını nasıl zarara uğrattığını ortaya koymaktadır. Birincisi, Rohlin şuna dikkat çekmektedir: “anlaşma sonucu silah tedarikiyle ilgili Güney Kafkasya ülkeleri konusunda seçici bir politika uygulandığını ortaya koymuştur. Bu ise Kafkasya’da yeni çatışmacı durum oluşturmak ve Rusya’yı da bu ortama çekmeye zemin hazırlamaktır”⁴. İkincisi, Rusya’nın belli siyasi güçleri bir devletin diğer devlet karşısında yapay surette askeri üstünlüğünü sağlayarak, bu üstünlük sayesinde onları, aralarındaki sorunları silahlı yollardan çözmeye itiyor. Rohlin’in belirttiği gibi ahlak dışı ikili çifte standart uygulanmaktadır. Oysa Rusya da Ermenistan da Azerbaycan da aynı devletten – Sovyetler Birliğinden çıkmıştır. Ve bu ülkelerin her birinde dostlar, yakınlar ve akrabalar yaşıyorlar. Rohlin Azerbaycan’ı kastederek şunu belirtmektedir: “Rusya tarafından bir Güney Kafkasya cumhuriyetine ilişkin negatif politikasını değiştirmek yönünde herhangi çaba gözlemlenmemektedir”. Nihayet Rohlin 1994 yılında Çeçenistan’daki ayrımcı güçlerin önlemeye yönelik operasyonlar sırasında Ermenistan’a silah satışının Rusya

birliklerinin gücünü önemli ölçüde zayıflattığını belgelerle ispatlamıştır.

Yasa dışı silah tedariki Karabağ çatışmasında taraflardan birine yapay şekilde üstünlük sağlamıştır. Güçler arasındaki denge bozukluğu çoğu zaman siyaseti küstahça kararlar almaya itmektedir.

Tanklar ve top sistemleri savunma silahları olarak bilinmektedirler. Buraya aynı zamanda tank aleyhine kontrollü roket ve 70 çaplı büyük toplar da dahildir. Ama yetmedi. Ermenistan yönetiminin elinde en “belirleyici argüman” da bulunmaktadır: operatif taktik füze ve hibe edilmiş başlıklı R-17 kompleksi. Bu kompleks Bakü’yü tamamen dağıtma gücüne sahiptir. Rohlin’e göre Ermeni özel kuvvetleri “Kapustin Yar” poligonunda 23 Mayıs’tan 19 Haziran 1996 yılına dek böyle bir tatbikatta bulun-

4. Buradaki ve bundan sonraki alıntılarla ilgili bkz: “Lev Rohlin: Generalın Yaşam ve Ölümü” kitabından ulaşabilirsiniz: (<http://lib.rus.ec/b/159058/read>)

muşlardır. Şunu da söylemek gerekir ki; Azerbaycan, taktik füzelerle sadece 2010 yılında yine Rusya'dan S300 PMU2 "Favorit"(Oto platform) kompleksini alarak sahip olabilmıştır.

Herşeye rağmen Ermenistan'ın füze kalkanı herhangi bir Doğu Avrupa ülkesinin füze kalkanından çok daha üstündür. "Dünya Silahları ve Silahsızlandırma" raporu verilerine göre Ermenistan sadece 1996 yılında sekiz adet SS-1 Scud/9P117M TEL sistemi ve 24 füze SS-1 Scud-B, sekiz adet operatif taktik füze fırlatma aygıtlarına ek olarak 32 adet R-17 füze de almıştır. SS-1 Scud-B füzelerinin atış menzili yaklaşık 330 km'dir (garanti 285 km). Füzeler nükleer kimyasal ve basit başlıklarla donatılabilir. Basit başlık adlandırılan başlığın ağırlığı 1 tonluk (985-kg-dir). Mukayese etmek gerekirse, sadece 200 gram trotil bir otomobili tamamiyle parçalama gücüne sahiptir. R17 füzesi ise 30 ton patlayıcı madde taşıma gücüne sahiptir. Bu ise 12-16 adet Mig-25 RB keşif bombardıman uçağının veya 6 - 15 Su-25 TM saldırı uçağının gücüne eşdeğerdir.

27 adet ZRK «Krug» küçük, orta ve büyük yüksekliklerde (200 metreden 24 km'ye kadar) ve 7 km'den 50 km'ye kadar mesafedeki uçuş araçlarını vurabilmek iktidarında-

dır. Uzmanlara göre 27 adet bu tür hava savunma kompleksi Ermenistan'ın hava sınırını korumak için yeterlidir.

Bu askeri üstünlüğün nasıl siyasi sonuçları olabilir? Bu kadar silaha sahip olmak barış görüşmelerinden kolaylıkla geri çekilmeye olanak sağlamaktadır. Elbette Ermenistan'a sadece Rusya tarafından silah tedariki yapılmamıştır. Çin Cumhuriyeti'nde füze kompleksleri ve Kırgızistan'dan çok sayıda mermi alımı gerçekleştirilmiştir. Rusya'nın güvencesi olmadan Ermenistan roket ve tank gücünü bu kadar hızlı bir şekilde geliştiremezdi. Ermenistan'ın Karabağ konusundaki sert tavır sergilemesinin nedenlerinden biri de sınırları dahilinde önemli güce sahip Rus birliklerini bulundurmasıdır. Rus üssü bugünkü konumuna 1995 yılında ulaşmıştır. Rus üsleri Ermenistan'ın iki şehrinde – Erivan yakınında 123. motorize alay ve Gümrü'deki 127. motorize tümen halinde bulunmaktadır.

Rus ordularının Ermenistan'a peşkeş çekilmesi yankısız kalmamış, siyaset bilimcileri "Erivangate" olayının doruğa ulaştığı bir dönemde dile getirilmiştir. O dönemde Hazar bölgesi devletleri arasında deniz alanının paylaşılması konusunda yoğun çekişmeler sürüyordu. General Rohlin dahil birçok Rus araştırmacısına göre eğer

bu müzakerelerde Bakü taviz vermezse Karabağ'daki durum bir baskı aracı olarak kullanılacaktır. Bakü üzerindeki baskılar sadece generaller tarafından değil aynı zamanda RF Dışişleri Bakanlığının üst düzey yöneticileri tarafından da yapılmıştır. Bu baskılarda Ermenistan bir araç olarak kullanılmıştır.

Birçok gözlemciler silahların olağanüstü olaylar sonrası tedarik edildiğine dikkat çekmektedirler. Ermeniler ilk tankları 1992-1994 yıllarında ele geçirmişlerdir. O dönemde Güney Kafkasya Cumhuriyetlerinde silahlar ve savaş teknolojilerinin Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığının ilgili direktifi olmaksızın devredildiği durumlar söz konusuydu. İkinci silahlanma dalgalanması Rus askerleri aracılığıyla 1994 yılında Dağlık Karabağ'da ateşkes anlaşması imzalandıktan sonra gerçekleşmiştir. Uzmanlara göre silah tedariki Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırılarını durdurması karşılığında sağlanılmıştır. Üçüncü silah tedariki 1996 yılı yazında gerçekleştirilmiştir. O dönem Çeçenlere karşı operasyonların en yoğun şekilde yürütüldüğü dönemdir. Dördüncü kez silah tedariki ise 2006-2008 yıllarında Rus üslerinin Gürcistan'dan çıkarıldığı dönemde gerçekleştirilmiştir⁵.

Rus generallerine göre Güney Kafkasya'da bir yönetilebilir askeri birlik hayati öneme sahiptir. Bu askeri

birliğin personel potansiyeli Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşmasının öngördüğü sınırlamanın üstünde olacaktır. Ermenistan'ın kendine özgü şişirtilmiş asker varlığı doğrultusunda kamufle siper rolünü oynaması silah tedariki karşılığında sağlanılmıştır. Mahiyeti itibariyle Rusya her defasında Ermenistan'ın uyumunu, tutumunu satın almış, bunun karşılığında jeopolitik açıdan kıyaslanamayacak kadar üstün olan diğer ülkelerde nüfuz kaybına uğramıştır.

Gümrüdeki askeri üs yasadışı silah tedarikinin yapıldığı yer olarak bilinmektedir. Federasyon konseyi eski başkanı Yegor Stroev bir söyleşisinde şunları açıklamaktadır: *"... çok hassas alan ve onunla ilgili problemler her zaman açık müzakere edilmez. Tahkikat silahların kime ait olacağını – Ermenistan'a mı yoksa onun arazisinde ki Rus askeri üssüne - mi gösterecektir. Her bir halde Ermenistan bize yabancı değildir. Bu ülke bizim NATO ile sorunlarımızda tarafımızda tutulan tek ülkedir."*

Gerçekten de askeri ve stratejik işbirliği önceliğinden yola çıkarsak Ermenistan'ın uyumlu tutumu Moskova'da şüphe uyandırmamıştır. Bu bağımsız cumhuriyet Karabağ çevresindeki Azerbaycan topraklarının işgalinde sadece Moskova'nın güvence verebileceğini anlayarak Rusya'nın ileri karakolu görevini üstlenmiştir. Eğer askeri

5. Gürcistan'daki Ahalkalaki üssündeki silahların çıkarılması 2006 yılı sonları başlamış ve 2007 yılı başlarında tamamlanmıştır. Esas kısmı demiryolu ile taşınmıştır. Azerbaycan ve Gürcistan arazisinden Rusya'ya 21 tren silah taşınmıştır. 2007 yılında Batum üssü de çıkarılmıştır. Çıkarılan silahların Ermenistan'a taşınması, Ermenistan hava limanının kullanılması Rusya'nın işini kolaylaştırmış, taşınma masraflarını ve süresini azaltmıştır (çıkan silah ve mühimmatın bir kısmı Gümrü üssünde kalmıştır). Azerbaycan kaynaklarının verdikleri bilgilere göre Gürcistan'dan çıkarılmış silahların bir kısmı Ermenistan'a devredilmiştir (toplam değeri \$800 mln.). Azerbaycan ve Rusya dışişleri bakanlıkları bu konuda nota mübadelesinde bulunmuşlardır.

alandaki işbirliği anlaşması bu argümanlara bağlıysa söz konusu durum “ebedi” olmayabilir. Güney Kafkasya’nın bu bölgesinde Moskova’nın varlığı zafiyete uğrarsa Ermenistan herşeyden önce Karabağ’da kalmasına yardım edebilecek güçlü partnerin yanında saf tutacaktır.

Bu anlamda ilk tedirginlik kısa süre önce yaşandı. 2005 yılı aralık ayında Ermenistan parlamentosu başkanı Artur Bagdasaryan Rusya’dan askeri üssün kira bedelini dünya tarifesi standartlarına yükseltmek talebinde bulundu⁶. Bu talep Ermenistan’a satılan Rusya gazının fiyatında yapılan artış sonrası seslendirilmiştir. O sırada stratejik partnerliğin lafı bile geçmemiştir. Rusya tarafının cevabı ise her zaman olduğu gibi “ebedi dostluk” üzerine kurulmuştur. Ama tarihin bize öğrettiği gibi ebedi dostluk tüm zamanlar için geçerli değildir. Ve hatta bunu özel bir anlaşma ile yapamazsın⁷.

Bugün Moskova Ermenistan’daki askeri ve stratejik konumundan taviz vermeyecektir. Bunun dışında Ermenistan’ın hakim elitleri açısında Rusya’nın bölgede bulunması hayati önem arz etmektedir. Yakın on yıl içinde sarkacın diğer tarafa – yani silahsızlandırma yönüne sarkacağına kim güvence verebilir ki? Ermenistan’da başka güçler hakimiyete gelebilir ve Rusya’nın askeri varlığının önemi azalabilir. Ermenistan’ın NATO ile işbirliğinin yoğunlaşması sırasında biz bu prototipi gözlemleyebildik⁸. Evet, bazı nedenler dolayısıyla süreç aksamışsa da sonuçlar ortadadır. Cari durumun oluşturduğu ortam ne olursa olsun uzun vadeli bölgesel güvenlik lideri statüsü sadece bölgenin tüm ülkeleriyle, ortak çıkarlar dikkate alınarak, iyi komşuluk ilkeleri doğrultusunda kazanılabilir.

1990’lı yıllarda Moskova çatışmanın her iki tarafına ciddi etki yapmak iktidarında idi. Bir taraftan Ermenis-

6. www.nr2.ru/05/12/26/all/

7. 2010 tarihli Protokol 102. Rusya Askeri Üssünün Ermenistan’da Yerleşmesine dair 1995 tarihli Anlaşmanın içeriğini değiştirmiş ve kira süresini 2044 yılına dek uzatmıştır.

8. 2005 yılı aralık ayında Ermenistan ve NATO arasında Bireysel Partnerlik Eylem Planı imzalanmıştır (Individual Partnership Action Plan - IPAP) (metne bkz: www.regnum.ru/news/689789.html).

tan'a gelişmiş silahların tedarik edilmesi Azerbaycan'ın başlıca siyasi problemi olan Dağlık Karabağ çatışmasıyla ilgili sürdürülen barış müzakerelerinden iyi sonuç almayı engellemiştir. Diğer taraftan Rusya ve Azerbaycan arasında artan işbirliği Ermenistan'ın pozisyonuna frenleyici etki yapmıştır. Bakü ile çok fazla yakınlaşmasından ve bunun sonucunda askeri yardımların durdurulacağından endişe eden Erivan Moskova'nın görüşlerine uymak zorunda kalmıştır.

Herhangi bir çatışmanın yapay şekilde uzatılması yeni çözüm yolları aramaya neden olmaktadır. Eski "parçala ve hükmet" formülüne dayalı sinsi strateji bir zamana kadar verimli strateji olarak kabul görülüyordu. Bugün ise durum değişmiştir: Güney Kafkasya'da Ermenistan için tüm komşularını potansiyel düşman olarak başarılı bir şekilde frenlemek için hibe edilmiş füzeler ve tanklar yeterlidir. Demek ki Moskova'nın Erivan'ın politikası üzerindeki etkisi gittikçe azalmaktadır. Ve hatta spekülasyon bir aşamaya kadar gerileyebilir. Diğer taraftan Azerbaycan, dünya kamuoyunun desteğini alarak Karabağ sorununda Rusya'ya bağımlılığını gittikçe azaltmaktadır. Ermenistan'a yönelik uluslararası izolasyon politikası er veya geç, uzun süredir devam eden Karabağ sorununun barışçıl yollardan çözümünü sağlayacaktır. Fakat taraflardan hiçbirisi Rusya'yı kendisinin ayrıcalıklı partneri olarak görmeyecektir. Muhtemelen buna göredir ki durum 2010 yılına geldiğinde tashih edilmiştir. Ermenistan'ın Rusya açısından bir ileri karakol olma özelliği Rusya-Azerbaycan ekonomik işbirliğinin yükselişine orantılı olarak düşmeye başlamıştır.

Rapor:

1993-1996 yıllarında Güney Kafkasya'daki Rusya birliklerinin Ermenistan'a devrettikleri yasa dışı silahlar ve mühimmat:

- 8 operatif-taktik füze kompleksleri R - 17 , mayıs-haziran 1996 yılı 24 füze ve savaş aksamı transfer edildi ;
- 27 "Krug " uçaksavar füzesi ve onlarla birlikte 349 füze;

- 40 adet " Osa " Hava savunma sistemleri için füzeler ;
 - 84 " T - 72 " tankı ve 50 BMP – 2, yedek parçalarıyla birlikte ;
 - 36 adet D - 30 obüsler (122mm) , 18 obüs D - 20 ve D - 18 obüs 1 (152 mm çaplı) ;
 - 18 adet çoklu roketatar " Grad " ;
 - 40 adet " Iгла " ve onlara 200 uçaksavar füzeleri ;
 - 26 havan topu ve 7910 makineli tüfek ;
 - 1847 tapanca ve 306 makineli tüfek ;
 - 20 ağır bomba atar ;
 - Ağır makineli tüfek mermileri dahil yaklaşık 230 milyon (227.253.000) mermi ;
 - BMP - 2 füzeleri ve " Shilka " için yaklaşık 480.000 (478.480) mermi ;
 - Silah , obüs , tank , BMP - 1 için yaklaşık 500 000 (489160) mermi ;
 - 945 anti-tank ve yaklaşık 350 000 (345 800) adet el bombası ;
 - Diğer silah, teçhizat ve çok sayıda askeri mühimmat.
- Söz konusu döneme ilişkin ilk belgeler bulunmamaktadır:
- 21314 adet araç ve 64,2 bin ton yakıt, ayrıca muhabere araçları olarak- 15977 takım ve 41003 km kablo bulunmamaktadır.

Kaynak: bu bilgiler Lev Rohlin'in başkanlığındaki parlamento komisyonu soruşturma belgelerinden alınmıştır (L.Y. Rohlin'in Devlet Dumasından yaptığı "Ermenistan Cumhuriyetine Rusya Silahlarının Tedarikinde İhlaller" konulu konuşması) ❁